

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Балабақшадағы күн тәртібінің маңызы және оны дұрыс ұйымдастыру

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.12.2025

ТІРЕК СӨЗДЕР

әлеуметтік дағдылар, балабақша, денсаулық сақтау, күн режимі, күн тәртібі, мектепке дейінгі ұйым, психологиялық даму, тәрбие процесі

СІЛТЕМЕ

<https://bilimger.kz/185737/>

Исат Айжан Ержанқызы

Тәрбиеші

АННОТАЦИЯ

Мақалада балабақшадағы күн тәртібінің мектепке дейінгі жастағы балалардың жан-жақты дамуына, денсаулығын сақтауға және әлеуметтік бейімделуіне әсері ғылыми-теориялық және нормативтік тұрғыдан талданады. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі ұйымдары қызметін регламенттейтін санитариялық ережелер мен үлгілік оқу бағдарламалары негізінде күн тәртібін құрастырудың негізгі принциптері айқындалып, сабақ, ойын, серуен, ұйқы, тамақтану сияқты іс-әрекеттердің өзара байланысы қарастырылады. Баланың эмоциялық тұрақтылығы, өзін-өзі реттеу дағдылары, коммуникативтік қабілеттері мен құндылықтық бағдарларының қалыптасуында тұрақты әрі алдын ала болжамды күн тәртібінің ерекше рөлі отандық және шетелдік ғылыми еңбектер негізінде түсіндірілген. Сонымен қатар отбасы мен балабақша арасындағы сабақтастықты қамтамасыз ету, цифрлық технологиялар дәуірінде экран алдындағы уақытты реттеу және күн тәртібін заманауи жағдайларға бейімдеу мәселелері талқыланып, тәрбиешілер мен ата-аналарға арналған практикалық ұсыныстар беріледі.

Кілт сөздер: балабақша, мектепке дейінгі ұйым, күн тәртібі, күн режимі, денсаулық сақтау, психологиялық даму, әлеуметтік дағдылар, тәрбие процесі.

КІРІСПЕ

Мектепке дейінгі кезең – баланың дене бітімі, психикасы, эмоциялық-сезімдік әлемі

мен әлеуметтік дағдылары қарқынды қалыптасатын, бүкіл өміріне іргетас қаланатын аса маңызды кезең. Осы кезеңде баланың күн сайынғы өмірі қалай ұйымдастырылатыны, қай уақытта ұйықтап, қашан тамақтанатыны, қашан ойнап, қашан мақсатты оқу-танымдық іс-әрекетке қатысатыны оның жалпы денсаулығына, мінез-құлқына, болашақтағы оқу жетістіктеріне тікелей ықпал етеді. Отандық педагогикалық әдебиеттерде күн тәртібі баланың ағзасы мен жүйке жүйесін шамадан тыс жүктемеден қорғап, іс-әрекеттердің бірізділігі арқылы тұрақтылық пен қауіпсіздік сезімін қалыптастыратын негізгі ұйымдастырушы фактор ретінде сипатталады.

Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі ұйымдардың қызметі заңнамалық және нормативтік құжаттармен, оның ішінде санитариялық-эпидемиологиялық талаптармен, сондай-ақ мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасымен реттеледі, онда әр жас тобы үшін күн тәртібінің құрылымына, ұйқы мен серуен ұзақтығына, оқу жүктемесінің көлеміне қойылатын талаптар нақты көрсетілген. Халықаралық деңгейде жүргізілген зерттеулер де мектеп жасына дейінгі балалардың тұрақты күн тәртібіне бейімделуі олардың өзін-өзі реттеу, әлеуметтік-эмоциялық тұрақтылық және когнитивтік даму көрсеткіштерін едәуір жақсартатынын дәлелдейді. Осыған байланысты балабақшадағы күн тәртібін ғылыми негізде дұрыс ұйымдастыру – педагогикалық процестің сапасын арттырудың, баланың денсаулығы мен әл-ауқатын қамтамасыз етудің, ата-ана мен қоғам алдындағы жауапкершілікті орындаудың маңызды шарты.

Балабақшадағы күн тәртібінің педагогикалық және психологиялық негіздері

Педагогикалық және психологиялық тұрғыдан алғанда, күн тәртібі – баланың күнделікті өмірін уақыт жағынан ғана емес, мазмұндық тұрғыдан да ұйымдастыратын жүйе; ол белгілі бір реттілікпен қайталанатын іс-әрекеттер тізбегін қамтиды: баланы қабылдау, таңғы шеңбер, дамытушы сабақтар, еркін және сюжетке құрылған ойындар, серуен, тамақтану, түскі ұйқы, тыныш ойындар және кешкі уақыттағы іс-әрекеттер. Күн тәртібінің тұрақтылығы балаға қоршаған ортаны алдын ала болжауға, келесі қадамды сезінуге мүмкіндік береді, бұл әсіресе мектеп жасына дейінгі кезеңде эмоциялық қауіпсіздік пен ішкі сенімділіктің қалыптасуы үшін аса маңызды.

Зерттеулер көрсеткендей, алдын ала болжамды және қайталанатын күн тәртібі бар топтарда балалардың мазасыздық деңгейі төмендеп, нұсқауды қабылдау, ересекпен және құрдастарымен өзара әрекеттесу, бір іс-әрекеттен екіншісіне ауысу қабілеті жақсарады. Отандық әдістемелік материалдарда күн тәртібі мектепке дейінгі бала ағзасының биоритмдеріне сай құрылуы, белсенді қызмет (интеллектуалдық жүктемесі жоғары сабақтар, қозғалмалы ойындар) мен салыстырмалы тыныштық кезеңдерінің (тыныш ойын, әңгімелеу, бейнелеу өнері, музыка тыңдау) алмастырылуы, бұдан бөлек ашық ауадағы серуеннің міндетті түрде енгізілуі қажет екені ерекше атап өтіледі.

Психологиялық-педагогикалық тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылған күн тәртібі балаға өзіндік «ішкі тәртіп» пен өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын сіңіреді: бала уақытты сезінуді, белгіленген ережелер мен нормаларды қабылдауды, топтағы ортақ талаптарға бағынуды үйренеді, бұл кейін мектепке бейімделуін жеңілдетеді. Күн тәртібі арқылы балада жауапкершілік, тәртіп, өзін-өзі бақылау, тапсырманы уақытында орындау сияқты өмірлік маңызды қасиеттер біртіндеп қалыптасады.

Денсаулық пен қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі күн тәртібінің рөлі

Балабақшадағы күн тәртібін ұйымдастырудың басты мақсаттарының бірі – мектепке дейінгі жастағы балалардың денсаулығын сақтау және нығайту, санитариялық-гигиеналық қауіпсіздік талаптарын орындау болып табылады. Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы нормативтік құжаттарында мектепке дейінгі ұйымдардағы күн режиміне қатысты нақты нормалар белгіленген: әр жас тобы үшін тәуліктік ұйқының жалпы ұзақтығы, таза ауадағы серуен уақыты, тамақтану жиілігі, оқу іс-әрекеттерінің ұзақтығы мен арасындағы үзілістер регламенттеледі, бұл балалар ағзасының физиологиялық қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік береді.

Отандық әдістемелік ұсынымдарда күн тәртібі баланың биологиялық ырғақтарын бұзбайтындай, таңертеңгілік гимнастика, тыныс алу жаттығулары, шынықтыру шаралары мен қозғалыс белсенділігін (қозғалмалы ойындар, спорттық жаттығулар) жүйелі түрде қамтуы тиіс екені көрсетіледі, себебі қозғалыс тапшылығы иммунитеттің әлсіреуіне, артық салмақ пен тірек-қимыл аппаратының бұзылыстарына әкелуі мүмкін. Баланың күн тәртібі тұрақты болған жағдайда ас қорыту жүйесі, ұйқының сапасы, зат алмасу процесі бірқалыпты жұмыс істеп, шаршау мен эмоционалдық күйзеліс деңгейі едәуір төмендейді; ал режимнің жиі өзгеруі, ұйқы мен тамақтану уақыттарының сақталмауы керісінше жүйке жүйесіне қосымша салмақ түсіріп, жиі ауыруға бейімділікті арттырады.

Сонымен қатар, қауіпсіздік тұрғысынан күн тәртібі эвакуация, санитариялық-гигиеналық рәсімдер, топ бөлмелерін желдету, кварцтау сияқты регламенттелген әрекеттердің де нақты уақытын айқындап, тәрбиеші мен кіші қызметкерлердің жұмысының үйлесімділігін қамтамасыз етеді. Бұл әсіресе жұқпалы аурулар қаупі жоғары кезеңдерде, маусымдық тұмау мен басқа да инфекциялық аурулар таралатын уақытта ерекше маңызды. Дұрыс ұйымдастырылған режимде балалардың жеке бас гигиенасы (қол жуу, тіс тазалау, мұрын-ауыз күтімі) күнделікті дағдыға айналып, денсаулық мәдениетінің негізі қаланады.

Күн тәртібі және баланың әлеуметтік-коммуникативтік дамуы

Күн тәртібі тек физиологиялық қажеттіліктерді қанағаттандыру құралы ғана емес, сонымен қатар баланың тұлғалық және әлеуметтік дамуының қуатты тетігі болып табылады. Күнделікті қайталанатын рәсімдер – амандасу, бір-бірін тыңдау, кезекпен

сөйлеу, ортақ ойын ережелерін сақтау, бірлескен іс-әрекеттерден кейін жинастыру, дастархан басында өзін ұстау мәдениеті – әлеуметтік нормалар мен құндылықтарды меңгерудің табиғи арнасына айналады.

Балабақшадағы күн тәртібі педагогқа балаларды белгілі бір уақытта шағын және үлкен топтық жұмыстарға, жұппен және ұжымдық ойындарға біріктіруге мүмкіндік береді, ал бұл процесте балалар келісім жасауды, жанжалдарды бейбіт шешуді, өз пікірін білдіріп, басқаның пікірін құрметтеуді, бір-біріне көмектесуді үйренеді. Қазақстандық балабақшалардың тәжірибесінде таңғы шеңбер, әңгімелесу, мерекелік және тақырыптық іс-шаралар күн тәртібінің тұрақты элементі ретінде қарастырылып, олар арқылы патриоттық тәрбие, ұлттық салт-дәстүрлерге құрмет, адамгершілік құндылықтар (ізеттілік, кішіпейілдік, еңбексүйгіштік, жауапкершілік) жүйелі түрде сіңіріледі.

Күн тәртібі аясында ұйымдастырылатын бірлескен ойындар мен топтық рәсімдер балалардың тілдік дамуына, сөздік қорының молаюына, диалог жүргізу және тыңдау дағдыларының қалыптасуына ықпал етеді. Балалар белгілі бір уақытта ән айтып, тақпақ жаттап, әңгіме тыңдап, ертегі құрастырып, өз ойын еркін жеткізуге машықтанады. Сонымен бірге, күн тәртібінде бекітілген кезекшілік, топты жинастыру, өсімдіктерді суару, ойыншықтарды орнына қою сияқты қарапайым еңбек түрлері арқылы балаларда ұжымдық жауапкершілік, ортақ мүлікке ұқыптылықпен қарау, еңбекке құрметпен қарау сезімі дамиды.

Күн тәртібін құрастырудың ғылыми-әдістемелік принциптері

Балабақшадағы күн тәртібін дұрыс ұйымдастыру үшін тәрбиеші мен әкімшілік ғылыми-әдістемелік принциптерді ұстануы тиіс. Олардың қатарында жас ерекшеліктерін ескеру, іс-әрекет түрлерінің ауыспалылығы, жүйелілік пен сабақтастық, икемділік пен вариативтілік, сондай-ақ ұлттық-мәдени контексті есепке алу принциптері бар.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасын іске асыру жөніндегі нұсқаулықта күн тәртібі баланың жасына сай оқу жүктемесі мен еркін ойын уақытын тепе-тең бөлуді, белсенді және тыныш іс-әрекеттердің кезектесуін, «оқу – ойын – еңбек – демалыс» циклдерінің реттілігін қамтамасыз етуі қажет екені атап көрсетілген. Оқу-әдістемелік еңбектерде күн тәртібін жоспарлау барысында таңғы уақытқа ақыл-ой жүктемесі жоғары іс-әрекеттерді (тіл дамыту, математика элементтері, танымдық-зерттеушілік ойындар), ал түскі ұйқыдан кейінгі кезеңге шығармашылық және қимыл-қозғалыс белсенділігі басым іс-әрекеттерді (музыка, бейнелеу, театрландырылған ойындар, спорттық ойындар) орналастыру ұсынылады. Бұл баланың жұмысқа қабілеттілігінің биологиялық циклдеріне сай келеді.

Күн тәртібін құрастыруда циклограмма мен перспективалық жоспарды ықпалдастыру да маңызды: апта мен ай көлемінде тақырыптық бірізділік сақталып, әр күннің режимдік

моменттері арқылы білім беру салалары (коммуникация, таным, шығармашылық, әлеуметтік орта, денсаулық) кешенді түрде қамтылуы тиіс. Сонымен бірге, күн тәртібі тым қатаң, өзгеріссіз болмауы керек: ауа-райы жағдайлары, балалардың ағымдағы денсаулық күйі, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың мүмкіндіктері, ата-аналармен жұмыс формалары сияқты факторларға қарай икемді түрде қайта қаралуы мүмкін. Алайда режимнің негізгі «қаңқасы» – ұйқы, тамақтану, серуен және негізгі оқу іс-әрекеттерінің уақыты – тұрақты болуы баланың психологиялық қауіпсіздігі үшін шешуші мәнге ие.

Ұлттық-мәдени ерекшеліктерді ескеру де күн тәртібін құрастыруда өзекті: қазақ халқының салт-дәстүрлерін, ұлттық ойындарын, халық ауыз әдебиеті үлгілерін күннің белгілі бір кезеңдеріне жоспарлы енгізу арқылы бала өзінің этномәдени ортасын тереңірек таниды, ұлттық құндылықтарға құрметі артады.

Цифрлық қоғам жағдайында балабақша күн тәртібін оңтайландыру және отбасы-балабақша сабақтастығы

Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында балалардың күнделікті өмірінде экран алдындағы уақыттың артуы, гаджеттерге тәуелділік тәуекелі және ақпараттық жүктеменің күшеюі күн тәртібін жаңа мазмұнмен қайта ойлауды талап етеді. Сондықтан балабақшадағы режимді жоспарлау барысында цифрлық құрылғыларды қолдануға шектеулі әрі педагогикалық мақсатты уақыт бөлу, ал күннің басым бөлігін тірі қарым-қатынас, қозғалыс, шығармашылық және ойын арқылы ұйымдастыру аса маңызды.

Халықаралық және отандық зерттеулер цифрлық экранға ұзақ уақыт бойы қарау мектепке дейінгі балалардың ұйқы сапасын төмендететінін, назар тұрақтылығына, эмоциялық өзін-өзі реттеуіне және әлеуметтік дағдыларына кері әсер ететінін көрсетеді. Күн тәртібінде экрансыз кезеңдерді (таңғы уақыт, түскі серуен, кешкі ритуалдар) әдейі енгізу бұл қауіп-қатерлерді айтарлықтай азайтады. Балабақша жағдайында бұл – бейнежазбалар мен мультфильмдерді тек қысқа уақытқа, нақты дамытушы мақсатпен пайдалану, ал күннің негізгі бөлігін қимыл-қозғалыс, шығармашылық және сюжетті-рөлдік ойындармен толтыру деген сөз.

Осы тұрғыдан алғанда отбасы мен балабақша арасындағы сабақтастық ерекше рөл атқарады. Егер ата-аналар үйде баланың ұйқы, тамақтану, серуен және ойын уақытын балабақшадағы күн тәртібіне барынша жақын ұйымдастырса, бала екі ортада да өзін сенімді сезініп, мінез-құлқы тұрақты болады; керісінше, режимдердің сәйкессіздігі – баланың кеш ұйықтауы, таңертең тұра алмауы, тамақтану мен экран қараудың ретсіздігі – топта мазасыздық, шаршаңқылық, қақтығыстардың көбеюіне әкеледі.

Қазақстандық әдістемелік құжаттарда мектепке дейінгі ұйым мен бастауыш мектеп, сондай-ақ отбасы арасындағы сабақтастықты қамтамасыз ету үшін ата-аналар жиналыстары, кеңес беру, бірлескен іс-шаралар, күн тәртібі туралы ақпараттық

жадынамалар тарату ұсынылады, бұл ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттыруға және баланың дамуындағы серіктестік жауапкершілікті нығайтуға бағытталған. Балабақша күн тәртібін оңтайландырудағы маңызды бағыттардың бірі – цифрлық күнделік, мессенджерлер, мобильді қосымшалар арқылы ата-аналарға күннің құрылымы, серуен мен оқу процесі туралы жүйелі ақпарат беру, осылайша отбасының да өз ішкі режимін баланың балабақшадағы режимімен үйлестіруіне жағдай жасау.

ҚОРЫТЫНДЫ

Жалпы алғанда, балабақшадағы күн тәртібін ғылыми-әдістемелік және нормативтік талаптарға сай дұрыс ұйымдастыру мектепке дейінгі білім беру сапасының, баланың дене және психикалық денсаулығының, әлеуметтік және тұлғалық дамуының негізгі алғышарттарының бірі болып табылады. Күн тәртібі – бұл жай ғана уақыт кестесі емес, ол баланың өмірінің табиғи ырғағын реттейтін, оның қоршаған әлемді қауіпсіз әрі алдын ала болжамды деп қабылдауына мүмкіндік беретін, педагогикалық ықпал мен тәрбиелік әсердің құрылымдық қаңқасын қалыптастыратын жүйе.

Тұрақты және баланың жас ерекшеліктеріне бейімделген режим жағдайында ұйқы мен тамақтану қалыпқа келіп, қозғалыс белсенділігі жеткілікті деңгейде қамтамасыз етіледі, ал бұл өз кезегінде иммунитетті нығайтып, жиі ауырудың алдын алуға мүмкіндік береді. Педагогикалық тұрғыдан алғанда, күн тәртібі сабақ, ойын, еңбек, шығармашылық және қарым-қатынас формаларын тиімді үйлестіріп, білім беру салаларының біртұтастығын қамтамасыз етеді. Әлеуметтік-психологиялық аспектіде күн тәртібі балалардың өзін-өзі реттеу, ережелерді сақтау, уақытты сезіну, бірлескен іс-әрекетке қатысу және қақтығыстарды конструктивті шешу сияқты өмірлік маңызы зор дағдыларын қалыптастырады.

Халықаралық және отандық зерттеулер мен нормативтік құжаттар талдауы көрсеткендей, нәтижелі күн тәртібі белсенді және тыныш кезеңдердің алмастырылуына, ашық ауадағы серуеннің жеткілікті болуына, цифрлық технологияларды қолданудың шектелуіне, отбасы мен балабақша арасындағы сабақтастықтың сақталуына және педагогикалық процестің жүйелілігі мен икемділігіне сүйенуі тиіс. Осыған байланысты тәрбиешілер мен балабақша әкімшілігі күн тәртібін үнемі талдап, балалардың нақты қажеттіліктерін ескеріп, ата-аналармен серіктестікте оны жетілдіріп отыруы – заманауи мектепке дейінгі білім берудің басты міндеттерінің бірі.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. *Дені сау ұрпақ – ұлт болашағы. Bilimger.kz білім порталы. URL: <https://bilimger.kz/173316/>*
2. *Қазақстандағы балабақшадағы күн тәртібі. MCFR Education Kazakhstan. URL:*

<https://edu.m CFR.kz/article/4228-balabashaday-kn-trtb>

3. Мектепке дейінгі ұйымның күн тәртібі мен оқу-тәрбиелеу үрдісінің негізгі ерекшеліктері. «107.almatybala.kz» мектепке дейінгі ұйымының ресми сайты. URL:
<https://107.almatybala.kz/o-detskom-sade/rezhim-dnya/474-mektepke-dejng-jymny-kn-trtb-men-ou-trbieleu-rdsn-negzg-erekshelkter.html>
4. Кеңес «Мектеп жасына дейінгі балалар үшін күн тәртібінің пайдасы». «Ақ бота» балабақшасы. URL:
<https://ak-bota.kz/wp-content/uploads/2024/02/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%8B%D2%A3-%D3%A9%D0%BC%D1%96%D1%80%D0%B4%D0%B5%D0%B3%D1%96-%D0%BA%D2%AF%D0%BD-%D1%82%D3%99%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B1%D1%96.pdf>
5. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2021 жылғы 9 шілдедегі № ҚР ДСМ-59 бұйрығы «Мектепке дейінгі ұйымдарға және сәбилер үйлеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар туралы». Adilet ақпараттық-құқықтық жүйесі. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2100023469>
6. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасын іске асыру жөніндегі нұсқаулық. ҚР Оқу-ағарту саласындағы ғылыми-зерттеу институты (IRRD). URL:
https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2022/12/rukovodstvo_kz_131222.pdf
7. Күн тәртібін құру және дамыту ойындары: оқу құралы. – 0101000 «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығына арналған. Abai College. URL:
<https://www.abaicollege.edu.kz/files/3.pdf>
8. Күн тәртібі. Балалар бақшасындағы балалар өмірінің күн тәртібі. Әдістемелік материал. URL:
<https://www.scribd.com/document/790871023/%D0%9A%D2%AF%D0%BD-%D1%82%D3%99%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B1%D1%96>
9. *The Importance of Schedules and Routines. Office of Head Start, U.S. Department of Health and Human Services.* URL:
<https://headstart.gov/about-us/article/importance-schedules-routines>
10. Selman, S. B. et al. (2024). *Routines and child development: A systematic review. Journal of Family Theory & Review. Wiley Online Library.* URL:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jftr.12549>

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.